

ADAM BOJARSKI

DR

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-9951-5677](https://orcid.org/0000-0001-9951-5677)

Procedura nadania stopnia Pierwszego Marszałka Polski lub Marszałka Polski w XX wieku

1. Wprowadzenie; 2. Historyczne regulacje prawne dotyczące nadawania stopnia Marszałka Polski; 3. Obecnie obowiązujące regulacje dotyczące nadawania stopnia Marszałka Polski; 4. Józef Piłsudski; 5. Ferdinand Foch; 6. Edward Śmigły-Rydz; 7. Michał Żymierski; 8. Konstanty Rokossowski; 9. Marian Spychalski; 10. Podsumowanie.

1

Marszałek Polski to najwyższy stopień wojskowy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej¹. Obecnie żaden z żyjących żołnierzy nie posiada takiego stopnia wojskowego. Celem niniejszego artykułu jest analiza prawna podstaw przyznania stopnia Pierwszego Marszałka Polski Józefowi Piłsudskiemu oraz przyznania stopnia Marszałka Polski pięciu osobom: Ferdinandowi Fochowi, Edwardowi Śmigłemu-Rydzowi², Michałowi Żymierskiemu, Konstantemu Rokossowskiemu oraz Marianowi Spychalskiemu. Autor chciałby zaznaczyć, że nie będzie analizował czynów wojskowych lub postaw politycznych poszczególnych postaci³, o ile przepisy aktów prawnych autora do tego nie zobowiążą. Zatem analizie poddana zostanie tematyka prawna awansowania na stopień Pierwszego Marszałka Polski lub Marszałka Polski.

¹ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 2021 r., poz. 372 (tekst jednolity).

² Jego imię i nazwisko brzmiało Edward Rydz, jednakże na podstawie ustawy z dnia 11 maja 1920 r. mógł dołączyć do nazwiska pseudonim wojskowy „Śmigły”. Ustawa z dnia 11 maja 1920 r. w przedmiocie uznania nazwisk przybranych podczas służby wojskowej, Dz.U. z 1920 r., nr 42, poz. 251.

³ Szczególne kontrowersje budzi działalność Michała Żymierskiego podczas okupacji niemieckiej i w czasach stalinowskich, zob. J. Pałka, *Działalność Michała Żymierskiego w czasie okupacji niemieckiej w świetle akt Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego*, „Kwartalnik Historyczny” 2014, R. CXXI, nr 2, s. 345–376; E. Piwowski, *Donos na Mariana Spychalskiego, czyli Michała Żymierskiego, Uwagi o stosunkach służbowych ze Spychalskim*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2011, R. XII, nr 4, s. 131–144.

2

Aktem normatywnym, w którym był wymieniony stopień Marszałka Polski, była ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich (dalej: ustawa z dnia 23 marca 1922 r.). Zgodnie z art. 9 korpus generalski stanowili: generał brygady, generał dywizji, generał broni i Marszałek Polski. Zgodnie z art. 39 tej ustawy stopień Marszałka Polski nadawał Prezydent RP za wyjątkowe zasługi w obronie Ojczyzny⁴.

Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 marca 1937 r. o służbie wojskowej oficerów (dalej: dekret z dnia 12 marca 1937 r.)⁵ był aktem prawnym uchylającym ustawę z dnia 23 marca 1922 r.

W związku z wprowadzeniem Ustawy Konstytucyjnej z dnia 23 kwietnia 1935 r. (dalej: konstytucja kwietniowa) nastąpiły zmiany w zwierzchnictwie Prezydenta RP nad wojskiem. Zgodnie z art. 63 ust. 1 konstytucji kwietniowej Prezydent RP wydawał dekrety w zakresie zwierzchnictwa nad siłami zbrojnymi i był zobowiązany do wydania dekretu określającego organizację naczelných władz wojskowych⁶.

Na podstawie art. 8 dekretu z dnia 12 marca 1937 r. Marszałek Polski był stopniem oficerskim. Zgodnie z art. 12 par. 2 tego dekretu Marszałek Polski był mianowany przez Prezydenta RP za wyjątkowe zasługi w obronie Ojczyzny⁷.

Zgodnie z art. 13 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: konstytucja z 1947 r.) Prezydent RP stosował odpowiednio przepisy art. 40, 42, 43, 44, 45 ust. 1, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52 i 53 przepisów ustawy z dnia 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: konstytucja marcowa)⁸. Przepisy konstytucji marcowej nie wymagały kontrasygnaty żadnego urzędnika państwowego⁹.

Dekret z dnia 12 marca 1937 r.¹⁰ został uchylony przez Dekret Rady Ministrów z dnia 3 kwietnia 1948 r. o służbie wojskowej oficerów Wojska Polskiego (dalej:

⁴ Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich, Dz.U. z 1922 r., nr 32, poz. 256.

⁵ Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 marca 1937 r. o służbie wojskowej oficerów, Dz.U. z 1937 r., nr 20, poz. 128.

⁶ Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r., Dz.U. z 1935 r., nr 30, poz. 227.

⁷ Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 marca 1937 r. o służbie wojskowej oficerów...

⁸ Ustawa Konstytucyjna z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 1947 r., nr 18, poz. 71.

⁹ Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 1921 r., nr 44, poz. 267.

¹⁰ Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 marca 1937 r. o służbie wojskowej oficerów...

dekret z dnia 3 kwietnia 1948 r.). Zgodnie z art. 12 ust. 1 tego dekretu nominacji na stopnie oficerskie dokonywał Prezydent RP na wniosek Ministra Obrony Narodowej. Zgodnie z art. 12 ust. 2 tego dekretu Prezydent RP mianuje na stopień Marszałka Polski oficerów za „wyjątkowe zasługi dla Państwa i Wojska”. Dość niekonsekwentnie była uregulowana kwestia obywatelstwa polskiego. Zgodnie z art. 4 dekretu z dnia 3 kwietnia 1948 r. wobec oficera Wojska Polskiego nie było wymagane posiadanie obywatelstwa polskiego. Zgodnie z art. 22 lit. a) tego dekretu w przypadku utraty lub pozbawienia obywatelstwa polskiego traciło się stopień oficerski¹¹.

Wydawanie dekretów przez Radę Ministrów wynikało z art. 4 konstytucji z 1947 r. Sejm mógł udzielić Radzie Ministrów pełnomocnictw do wydawania dekretów z mocą ustawy z pewnymi wyjątkami (wyjątki te nie dotyczyły służby wojskowej oficerów Wojska Polskiego)¹². W związku z art. 4 konstytucji z 1947 r. wydana przez Sejm ustawa z dnia 9 marca 1948 r. o upoważnieniu Rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy była legalna¹³.

Dekret z dnia 3 kwietnia 1948 r.¹⁴ został uchylony przez dekret Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 1951 r. o służbie wojskowej oficerów i generałów Sił Zbrojnych (dalej: dekret z dnia 19 kwietnia 1951 r.). Zgodnie z art. 7 ust. 3 dekretu z dnia 19 kwietnia 1951 r. ustanawiało się stopień Marszałka Polski. Zgodnie z art. 11 tego dekretu na stopień Marszałka Polski mianował Prezydent Rzeczypospolitej za wyjątkowe zasługi dla Sił Zbrojnych Polski Ludowej¹⁵. Podstawą prawną wydania tego dekretu była ustawa z dnia 23 marca 1951 r. o upoważnieniu Rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy¹⁶.

Dekret z dnia 19 kwietnia 1951 r.¹⁷ został uchylony przez ustawę z dnia 13 grudnia 1957 r. o służbie wojskowej oficerów Sił Zbrojnych (dalej: ustawa z dnia 13 grudnia 1957 r.)¹⁸. W międzyczasie wprowadzona została Konstytucja Polskiej

---

¹¹ Dekret z dnia 3 kwietnia 1948 r. o służbie wojskowej oficerów Wojska Polskiego, Dz.U. z 1948 r., nr 20, poz. 135.

¹² Ustawa Konstytucyjna z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej...

¹³ Ustawa z dnia 9 marca 1948 r. o upoważnieniu Rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy, Dz.U. z 1948 r., nr 15, poz. 107.

¹⁴ Dekret z dnia 3 kwietnia 1948 r. o służbie wojskowej oficerów Wojska Polskiego...

¹⁵ Dekret z dnia 19 kwietnia 1951 r. o służbie wojskowej oficerów i generałów Sił Zbrojnych, Dz.U. z 1951 r., nr 22, poz. 172.

¹⁶ Ustawa z dnia 23 marca 1951 r. o upoważnieniu Rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy, Dz.U. z 1951 r., nr 16, poz. 126.

¹⁷ Dekret z dnia 19 kwietnia 1951 r. o służbie wojskowej oficerów i generałów Sił Zbrojnych...

¹⁸ Ustawa z dnia 13 grudnia 1957 r. o służbie wojskowej oficerów Sił Zbrojnych, Dz.U. z 1958 r., nr 2, poz. 5.

Rzeczypospolitej Ludowej, uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. (dalej: konstytucja z 1952 r.)¹⁹.

Zgodnie z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 13 grudnia 1957 r. ustanowiony został stopień Marszałka Polski. Zgodnie z art. 12 na stopień Marszałka Polski mianowała tego oficera Rada Państwa za „wyjątkowe zasługi dla Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i jej Sił Zbrojnych”. Do awansu do pierwszego stopnia oficerskiego, tj. podporucznika, oraz stopni generalskich i admirałskich Rada Państwa potrzebowała wniosku Ministra Obrony Narodowej, a w przypadku Marszałka Polski mogła awansować oficera z własnej inicjatywy, bez wniosku ze strony Ministra Obrony Narodowej²⁰.

Zgodnie z art. 213 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: ustawa z dnia 21 listopada 1967 r.) przepisy ustawy z dnia 13 grudnia 1957 r. zostały uchylone, ale tylko w części dotyczącej żołnierzy wykonywających służbę wojskową²¹. Ustawa z dnia 13 grudnia 1957 r.²² została w całości uchylona ustawą z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych²³.

Zmiana nazwy państwa z Rzeczypospolitej Polskiej na Polską Rzeczpospolitą Ludową nie wiązała się ze zmianą nazwy stopnia na „Marszałek Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”. Należy podkreślić, że używanie stopnia „Marszałek PRL” względem nadań najwyższego stopnia wojskowego od 1945 r. jest niepoprawne, a jedyną poprawną formą jest „Marszałek Polski”²⁴.

3

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. art. 74 pkt 3 najwyższym stopniem wojskowym w Wojsku Polskim jest stopień Marszałka Polski.

¹⁹ Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r., Dz.U. z 1952 r., nr 33, poz. 232.

²⁰ Ustawa z dnia 13 grudnia 1957 r. o służbie wojskowej oficerów Sił Zbrojnych...

²¹ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Dz.U. z 1967 r., nr 44, poz. 220.

²² Ustawa z dnia 13 grudnia 1957 r. o służbie wojskowej oficerów Sił Zbrojnych...

²³ Ustawa z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, Dz.U. z 1970 r., nr 16, poz. 134.

²⁴ We wniosku Prezydenta RP Andrzeja Dudy z dnia 30 marca 2018 r. o ponowne rozpatrzenie ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o pozbawieniu stopni wojskowych osób i żołnierzy rezerwy, którzy w latach 1943–1990 swoją postawą sprzeniewierzyli się polskiej racji stanu, Michał Rola-Żymierski został określony jako „Marszałek PRL” (s. 6), <https://www.sejm.gov.pl/prace/veta/8-172-152-2018.pdf> [dostęp: 24.11.2021].

Zgodnie z art. 76 pkt 6 wskazanej ustawy, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Obrony Narodowej może mianować oficera posiadającego stopień generała lub admirała za wyjątkowe zasługi dla Sił Zbrojnych²⁵. Należy podkreślić, że na podstawie obecnie obowiązującej ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. żaden oficer nie został awansowany na stopień Marszałka Polski²⁶.

4

Nazwa stopnia wojskowego Józefa Piłsudskiego budzić może wątpliwości. W niektórych aktach prawnych jest on określany jako „Marszałek Józef Piłsudski”, w innych z kolei jako „Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski”. Por. np. Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4 lipca 1923 r. w przedmiocie uchwały Sejmu w sprawie zasłużenia się Narodowi Marszałka Józefa Piłsudskiego²⁷ i nieobowiązującą dziś²⁸ ustawę z dnia 7 kwietnia 1938 r. o ochronie imienia Józefa Piłsudskiego, Pierwszego Marszałka Polski²⁹. Sprawa ta zostaje rozstrzygnięta w przypadku aktu nominacyjnego Dekretu L. 2093 z dnia 19 marca 1920 r., w którym to Józef Piłsudski przyjął i zatwierdził stopień „Pierwszego Marszałka Polski”³⁰. W związku z tym należy uznać, że słowo „Pierwszy” przed nazwą „Marszałek Polski” nie oznacza liczebnika, lecz stanowi integralną część nazwy stopnia wojskowego.

W pierwszej kolejności należy ocenić, jakie były podstawy prawne nadania stopnia Pierwszego Marszałka Polski Józefowi Piłsudskiemu. W dniu 11 listopada 1918 r. zostało wydane Orędzie Rady Regencyjnej w przedmiocie przekazania naczelnego dowództwa Wojsk Polskich brygadierowi Józefowi Piłsudskiemu. Zgod-

²⁵ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej...

²⁶ Ostatnia nominacja na stopień Marszałka Polski miała miejsce 7 listopada 1963 r.

²⁷ Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4 lipca 1923 r. w przedmiocie uchwały Sejmu w sprawie zasłużenia się Narodowi Marszałka Józefa Piłsudskiego, Dz.U. z 1923 r., nr 67, poz. 520.

²⁸ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1938 r. o ochronie imienia Józefa Piłsudskiego, Pierwszego Marszałka Polski (Dz.U. 1938 r., nr 25, poz. 219) została uchylona przez artykuł V § 1 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks Karny (Dz.U. z 1969 r., nr 13, poz. 95): „Uchyła się wydane przed dniem 5 września 1939 r. ustawy szczególne oraz inne akty prawne z mocą ustawy, zawierające przepisy przewidujące odpowiedzialność karną za przestępstwa”.

²⁹ Zgodnie z przepisami tej ustawy każdy, kto uwłaczał imieniu Józefa Piłsudskiego, podlegał karze więzienia do lat 5. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1938 r. o ochronie imienia Józefa Piłsudskiego, Pierwszego Marszałka Polski...

³⁰ Dekret L. 2093 z dnia 19 marca 1920 r., Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 12 z dnia 3 kwietnia 1920 r.

nie z treścią tego orędzia Rada Regencyjna przekazała brygadierowi Józefowi Piłsudskiemu władzę wojskową oraz naczelne dowództwo nad Wojskiem Polskim³¹. Natomiast w dniu 14 listopada 1918 r. zostało wydane Orędzie Rady Regencyjnej w przedmiocie rozwiązania Rady Regencyjnej i przekazania Najwyższej Władzy Państwowej Naczelnemu Dowódcy Wojsk Polskich Józefowi Piłsudskiemu. Tym dokumentem nastąpiło rozwiązanie Rady Regencyjnej i powierzenie Józefowi Piłsudskiemu władzy państwowej³². W związku z tym w dniu 14 listopada 1918 r. został wydany Dekret Naczelnego Dowódcy Józefa Piłsudskiego (dalej: dekret z dnia 14 listopada 1918 r.), w którym to zwrócona jest uwaga, że tylko Sejm Ustawodawczy jest właściwy do przeprowadzenia „głębokich reform społecznych”. Jednocześnie Piłsudski poinformował, że złożył na ręce Prezydenta Ministrów wniosek o utworzenie „najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej”³³.

W związku z dekretem z dnia 14 listopada 1918 r. w dniu 22 listopada 1918 r. wydany został Dekret Naczelnika Państwa o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej (dalej: dekret z dnia 22 listopada 1918 r.), który miał obowiązywać do chwili zwołania Sejmu Ustawodawczego. Zgodnie z art. 1 tego dekretu Józef Piłsudski objął jako Tymczasowy Naczelnik Państwa Polskiego „Najwyższą Władzę Republiki Polskiej” oraz zobowiązał się do jej sprawowania do momentu zwołania Sejmu Ustawodawczego³⁴.

W dniu 28 listopada 1918 r. na wniosek Rady Ministrów został wydany przez Tymczasowego Naczelnika Państwa Polskiego Józefa Piłsudskiego Dekret o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego³⁵. W związku z tym tego samego dnia wydano Dekret o wyborach do Sejmu Ustawodawczego, który to zarządził na dzień 26 stycznia 1919 r. wybory do Sejmu Ustawodawczego. Wybory te zostały przeprowadzone na ziemiach wchodzących w skład byłego zaboru rosyjskiego i austriackiego³⁶.

³¹ Orędzie Rady Regencyjnej z dnia 11 listopada 1918 r. w przedmiocie przekazania naczelnego dowództwa Wojsk Polskich brygadierowi Józefowi Piłsudskiemu, *Dziennik Praw Państwa Polskiego* [dalej: *Dz.Pr.P.P.*] z 1918 r., nr 17, poz. 38.

³² Orędzie Rady Regencyjnej w przedmiocie rozwiązania Rady Regencyjnej i przekazania Najwyższej Władzy Państwowej naczelnemu dowódcy Wojsk Polskich Józefowi Piłsudskiemu, *Dz.Pr.P.P.* z 1918 r., nr 17, poz. 39.

³³ Dekret naczelnego dowódcy Józefa Piłsudskiego z dnia 14 listopada, *Dz.Pr.P.P.* z 1918 r., nr 17, poz. 40.

³⁴ Dekret Naczelnika Państwa z dnia 22 listopada 1918 r. o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej, *Dz.Pr.P.P.* z 1918 r., nr 17, poz. 41.

³⁵ Dekret Naczelnika Państwa z dnia 28 listopada 1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego, *Dz.Pr.P.P.* z 1918 r., nr 18, poz. 46.

³⁶ Dekret Naczelnika Państwa z dnia 28 listopada 1918 r., o wyborach do Sejmu Ustawodawczego, *Dz.Pr.P.P.* z 1918 r., nr 18, poz. 47.

Podczas obrad Sejmu Ustawodawczego została przyjęta Uchwała Sejmu z dnia 20 lutego 1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa, niekiedy nazywana „Konstytucją Lutową” lub „Małą Konstytucją 1919” (dalej: uchwała sejmowa). Zgodnie z art. 1 uchwały sejmowej Sejm Ustawodawczy przyjął oświadczenie Józefa Piłsudskiego, który to złożył na ręce Sejmu urząd Naczelnika Państwa, i „wyrażał Mu podziękowanie za pełne trudów sprawowanie urzędu w służbie dla Ojczyzny” (jako Tymczasowy Naczelnik Państwa Polskiego).

Jednakże kluczowa jest analiza przepisów art. 2 pkt 2 uchwały sejmowej. Naczelnik Państwa był najwyższym wykonawcą uchwał Sejmu w sprawach cywilnych i wojskowych³⁷. Oznacza to, że Naczelnik Państwa nie mógł w żaden sposób wyrazić sprzeciwu wobec aktów prawnych uchwalonych przez Sejm, np. w formie weta. Tak więc prawo stanowione przez Sejm miało pierwszeństwo nad aktami wydawanymi przez Naczelnika Państwa, co oznaczało całkowite podporządkowanie się Naczelnika Państwa decyzjom Sejmu Ustawodawczego – zarówno w sprawach cywilnych, jak i wojskowych³⁸.

Następnie Sejm Ustawodawczy uchwalił przepisy ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskiem (dalej: ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r.). Zgodnie z art. 14 tej ustawy skład Ogólnej Komisji Weryfikacyjnej ustalił Naczelny Wódz na wniosek Ministra Spraw Wojskowych po uzgodnieniu z Szefem Sztabu Generalnego. Warto jednak podkreślić, że brak jest informacji w tej ustawie przewidującej możliwość weryfikacji przez Ogólną Komisję Kodyfikacyjną na stopień wojskowy Marszałka Polski. Najwyższy wymieniony w tej ustawie stopień wojskowy to generał broni (trzygwiazdkowy generał).

Należy zwrócić uwagę na przepisy art. 11 ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r., który to dopuszczał („za wybitne zdolności organizacyjne lub wysokie wartości bojowe”) wobec oficerów służących w Wojsku Polskim od dnia 1 listopada 1918 r. lub służących w Armii Polskiej formowanej we Francji od dnia 1 lipca 1918 r. do dnia 1 czerwca 1919 r. awans o jeden stopień wyżej niż wynika to z ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. Dodatkowo wniosek taki musiałby być umotywowany. Dotyczyło to sytuacji, w której awans następował na podstawie wymienionych w ustawie

³⁷ Uchwała Sejmu Ustawodawczego z dnia 20 lutego 1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa, Dz.Pr.P.P. z 1919 r., nr 19, poz. 226.

³⁸ Warto podkreślić, że *de iure* najwyższą władzę w sprawach wojskowych posiadał Sejm, aczkolwiek praktyka wyglądała inaczej: Józef Piłsudski zapewnił sobie w tych kwestiach swobodę działania. Zob. K. Nowak, *Kompetencje głowy państwa w zakresie zwierzchnictwa nad siłami zbrojnymi i bezpieczeństwa państwa w polskim prawie konstytucyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016, s. 20.

z dnia 2 sierpnia 1919 r. stopni wojskowych. Tak więc zgodnie z prawem istniała możliwość awansu ze stopnia generała porucznika na stopień generała broni, a nie ze stopnia generała broni na niewymieniony w ustawie z dnia 2 sierpnia 1919 r. stopień Marszałka Polski lub Pierwszego Marszałka Polski³⁹.

Warto w tym miejscu przytoczyć treść rozkazu Ministra Spraw Wojskowych L. 1088. z dnia 19 marca 1920 r. (dalej: rozkaz L. 1088) oraz Dekretu Naczelnego Wodza L. 2093 z dnia 19 marca 1920 r. (dalej: dekret L. 2093).

Treść rozkazu L. 1088:

Ogólna Komisja Weryfikacyjna powołana do życia Dekretem Naczelnego Wodza z dnia 18 lutego 1920 r. w myśl Ustawy Sejmowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskiem uchwaliła w dniu 26 lutego 1920 r. na pierwszym konstytuującym się posiedzeniu jednogłośnie przez powstanie, w dowód czci i hołdu dla Wodza Naczelnego zwrócić się do niego z prośbą o przyjęcie Najwyższej Godności Wojskowej, – stopnia Pierwszego Marszałka Polski.

Wódz Naczelny stopień Pierwszego Marszałka Polski przyjął.

*Minister Spraw Wojskowych
(-) J. Leśniewski
generał-porucznik*

Za zgodność:

*P. O. Szefa Oddziału V.
(-) Platowski
Major p. d. Szt. Gener.⁴⁰*

Treść dekretu L. 2093:

Stopień Pierwszego Marszałka Polski przyjmuje i zatwierdzam.

*Naczelny Wódz
(-) Piłsudski
Pierwszy Marszałek Polski*

*Minister Spraw Wojskowych
(-) J. Leśniewski
generał-porucznik⁴¹.*

Podsumowując: oficerowie mianowani przez Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego, uchwalili stanowisko, aby zwrócić się do Naczelnego Wodza Józefa Piłsud-

³⁹ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskiem, Dz.Pr.P.P. z 1919 r., nr 65, poz. 399.

⁴⁰ Rozkaz L. 1088 z dnia 19 marca 1920 r., Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 12 z dnia 3 kwietnia 1920 r.

⁴¹ Dekret L. 2093 z dnia 19 marca 1920 r....

skiego, aby ten mianował na stopień Pierwszego Marszałka Polski Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego. W związku z tym Naczelnny Wódz Józef Piłsudski przyjął i zatwierdził stanowisko Ogólnej Komisji Weryfikacyjnej powołanej przez Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego, aby zatwierdzić Naczelnemu Wodzowi Józefowi Piłsudskiemu stopień Pierwszego Marszałka Polski.

Zastanawiające jest to, że Ogólna Komisja Weryfikacyjna stała się w tej sprawie organem inicjującym, choć – jak sama nazwa wskazuje – była ona organem weryfikującym, czyli działającym na wniosek, tym bardziej że przepisy ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. nie nadawały tejże Komisji kompetencji inicjujących⁴². Dodatkowo dekret L. 2093 uwierzytelił Minister Spraw Wojskowych⁴³. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. nie wymagano kontrasygnaty tego Ministra w tej sprawie⁴⁴. Jeśli natomiast nominacja potrzebowałaby kontrasygnaty na podstawie przepisów Uchwały Sejmowej, to dekret L. 2093 musiałby Józef Piłsudski wydać nie jako Naczelnny Wódz, ale jako Naczelnik Państwa⁴⁵.

W tym miejscu należy zadać pytanie, czy stanowisko Ogólnej Komisji Weryfikacyjnej było zgodne z prawem, a jeśli nie – to co powinna zrobić Komisja, aby ta kwestia była przeprowadzona zgodnie z przepisami prawa.

Po pierwsze faktem jest to, że Ogólna Komisja Weryfikacyjna wnioskowowała o nadanie stopnia wojskowego nieuregulowanego w przepisach ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r.⁴⁶. Po drugie w Dzienniku Personalnym Ministerstwa Spraw Wojskowych nr 12 z 3 kwietnia 1920 r. brak jest pisemnego stanowiska wydanego przez Ogólną Komisję Weryfikacyjną, tak więc trudno ocenić podstawę prawną, jaką kierowała się Komisja⁴⁷. Jakie kroki prawne powinna poczynić, aby zalegalizować decyzję o przyznaniu stopnia Pierwszego Marszałka Polski Józefowi Piłsudskiemu?

Ogólna Komisja Weryfikacyjna mogła rozwiązać ten problem na dwa sposoby:

- 1) Zwrócić się do Sejmu Ustawodawczego, aby ten zmienił ustawę z dnia 2 sierpnia 1919 r. oraz znowelizował przepisy tak, aby najwyższym możliwym stopniem wojskowym przyznawanym na podstawie tej ustawy był stopień Marszałka Polski.

⁴² Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskim...

⁴³ Dekret L. 2093 z dnia 19 marca 1920 r....

⁴⁴ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskim...

⁴⁵ Uchwała Sejmu Ustawodawczego z dnia 20 lutego 1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa...

⁴⁶ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskim...

⁴⁷ Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 12 z dnia 3 kwietnia 1920 r.

2) Zwrócić się do Sejmu Ustawodawczego, aby ten uchwalił ustawę nadającą godność Pierwszego Marszałka Polski lub Marszałka Polski Józefowi Piłsudskiemu.

Oba te rozwiązania byłyby zgodne z prawem. Na podstawie uchwały sejmowej „wola Sejmu Ustawodawczego”, bez względu na nazwę aktu prawnego wydanego przez ten organ, była najwyższym źródłem prawa w ówczesnej Polsce⁴⁸. Jedyną drogą legalizacji stopnia wojskowego Pierwszego Marszałka Polski nadanego Józefowi Piłsudskiemu byłyby więc prace we współudziale z Sejmem Ustawodawczym. Każda forma nadania stopnia Pierwszego Marszałka Polski bez udziału Sejmu Ustawodawczego była działaniem nielegalnym.

Aktem normatywnym, w którym wymieniono stopień Marszałka Polski, była ustawa z dnia 23 marca 1922 r. Zgodnie z art. 9 korpus generalski stanowili generał brygady, generał dywizji, generał broni i Marszałek Polski. Ustawa ta zgodnie z art. 122 uchylała wszystkie akty normatywne z nią sprzeczne⁴⁹, czyli także ustawę z dnia 2 sierpnia 1919 r.⁵⁰. Warto jednak zwrócić uwagę, że co prawda nowe przepisy uchylały przepisy poprzedniej ustawy, lecz nie uchylały decyzji wydanej na podstawie przepisów obowiązujących w 1920 r. Oznacza to, że wprowadzenie nowego aktu prawnego, tj. ustawy z dnia 23 marca 1922 r., nie „legalizowało” stopnia Pierwszego Marszałka Polski przyznanego Józefowi Piłsudskiemu.

Zgodnie z art. 28 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. awansowanie mogło nastąpić o jeden stopień. Tak więc nie istniała możliwość, aby Józef Piłsudski mógł być awansowany na stopień Pierwszego Marszałka Polski ze stopnia, którego nie przewidywała ustawa z dnia 23 marca 1922 r., tj. stopnia brygadiera⁵¹.

Warto także zaznaczyć, że pojawiający się w literaturze pogląd, jakoby uchwalenie przez Sejm „normy płacy dla marszałka” miało legalizować nadanie stopnia Pierwszego Marszałka Polski Józefowi Piłsudskiemu, jest błędny⁵². To, że uchwalono przepisy w zakresie uposażenia wojskowych i że pojawia się w nich stopień Marszałka Polski (a nie Pierwszego Marszałka Polski) z wynagrodzeniem na po-

⁴⁸ Uchwała Sejmu Ustawodawczego z dnia 20 lutego 1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa...

⁴⁹ Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich...

⁵⁰ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskim...

⁵¹ Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich...

⁵² Tadeusz Ciświcki jest autorem dość karkołomnej tezy, że co prawda Józef Piłsudski otrzymał stopień Pierwszego Marszałka Polski niezgodnie z prawem, ale nadanie to legalizowała ustawa wprowadzająca płace oficerskie. Zob. T. Ciświcki, *O Naczelniku Państwa i Prezydencie Rzeczypospolitej Polskiej. Studium prawnopolityczne*, Fiszer i Majewski, Poznań 1922, s. 36–40

ziomie płacy podstawowej wynoszącej 5000 marek, nie oznacza legalizacji stopnia wojskowego Józefa Piłsudskiego. Oznacza to wypłatę pensji w wysokości 5000 marek każdemu, kto posiada stopień Marszałka Polski (a nie Pierwszego Marszałka Polski), nie decyduje natomiast o tym, czy nadanie stopnia było zgodne czy niezgodne z ówczesnym prawem⁵³.

Podsumowując: Józef Piłsudski otrzymał stopień Pierwszego Marszałka Polski z naruszeniem przepisów, gdyż został awansowany na stopień wojskowy niewystępujący w ustawie z dnia 2 sierpnia 1919 r., na wniosek organu nieposiadającego kompetencji inicjujących⁵⁴. Oznacza to, że w świetle przepisów prawa Józef Piłsudski posiada stopień brygadiera.

5

Drugim żołnierzem, który otrzymał stopień Marszałka Polski, był Ferdinand Foch. W piątek 13 kwietnia 1923 r. Prezydent RP Stanisław Wojciechowski, na wniosek Ministra Spraw Wojskowych generała dywizji Kazimierza Sosnkowskiego i uchwały Rady Ministrów, nadał Ferdinandowi Fochowi stopień wojskowy Marszałka Polski⁵⁵.

Zgodnie z przepisami art. 39 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. stopień Marszałka Polski nadawany był przez Prezydenta RP za „wyjątkowe zasługi w obronie Ojczyzny”. Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. oficerami Wojska Polskiego mogli być także cudzoziemcy, lecz tylko za zgodą Prezydenta RP i tylko pełniący służbę kontraktowo. Oznaczało to, że cudzoziemiec najpierw musiał otrzymać zgodę wydaną przez Prezydenta RP, a następnie otrzymywał stopień oficerski wyłącznie na czas pełnienia służby kontraktowej.

Przepisy ustawy z dnia 23 marca 1922 r. nie przewidywały nadania stopnia oficerskiego cudzoziemcowi „za zasługi”. Tak więc Ferdinand Foch nie mógł otrzymać stopnia Marszałka Polski nawet w sytuacji, w której pełniłby służbę kontraktową w Wojsku Polskim. A takiej służby nie pełnił.

---

⁵³ W treści ustawy brak jest informacji, że płaca Marszałka Polski przypisana jest wyłącznie Józefowi Piłsudskiemu. Ustawa tymczasowa z dnia 29 października 1920 r. o uposażeniu osób wojskowych. Dz.U. z 1920 r., nr 106, poz. 699.

⁵⁴ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskim...

⁵⁵ Dział Nieurzędowy. Z Prezydjum Rady Ministrów, Monitor Polski [dalej: M.P.], nr 85 z dnia 14 kwietnia 1923 r., s. 2.

Ani przepisy ustawy z dnia 23 marca 1922 r.⁵⁶, ani przepisy konstytucji marcowej⁵⁷ nie wymagały kontrasygnaty takiego wniosku ze strony Rady Ministrów czy Ministra Spraw Wojskowych.

Dodatkowo art. 28 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. dopuszczał awansowanie oficera zarówno w czasie wojny, jak i pokoju o jeden stopień. Tak więc nie można było w świetle prawa nadać stopnia Marszałka Polski osobie, która posiadała stopień niższy niż generał broni, nie wspominając o nadaniu tegoż stopnia osobie, która nie służyła wcześniej w Wojsku Polskim.

Podsumowując: Ferdinand Foch otrzymał stopień Marszałka Polski z naruszeniem przepisów prawa w części dotyczącej nadania cudzoziemcowi honorowego stopnia Marszałka Polski za zasługi bez pełnienia służby wojskowej na kontrakcie, który nie posiadał wcześniej stopnia generała broni⁵⁸. Oznacza to, że Ferdinand Foch nie jest w świetle prawa Marszałkiem Polski.

6

Trzecim żołnierzem, który otrzymał stopień Marszałka Polski, był Edward Śmigły-Rydz. W dniu 10 listopada 1936 r. otrzymał on awans ze stopnia generała dywizji do generała broni⁵⁹ i tego samego dnia został awansowany ze stopnia generała broni do stopnia Marszałka Polski⁶⁰.

Oprócz uzyskania stopnia Marszałka Polski, Edward Śmigły-Rydz został tego samego dnia odznaczony także Orderem Orła Białego⁶¹. Zgodnie z art. 14 zdanie 2 konstytucji kwietniowej nominacja ta nie wymagała kontrasygnaty jakiegokolwiek urzędnika⁶².

⁵⁶ Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich...

⁵⁷ Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej...

⁵⁸ Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich...

⁵⁹ W Monitorze Polskim pojawia się następująca notatka: „W dniu 9 listopada [1936 r. – przyp. A.B.] Generalny Inspektor Sił Zbrojnych Gen. Dyw. [generał dywizji – przyp. A.B.] Śmigły-Rydz przyjął delegację w składzie [...]”. Wynika z niej, że w dniu 9 listopada 1936 r. Edward Śmigły-Rydz, pełniący wówczas urząd Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych, posiadał rangę generała dywizji. W związku z tym awans na stopień generała broni musiał nastąpić w dniu 10 listopada 1936 r. Z General. Insp. Sił Zbrojnych, M.P., nr 262 z dnia 10 listopada 1936 r., s. 3.

⁶⁰ W zarządzeniu Prezydenta RP z dnia 10 listopada 1936 r. widnieje adnotacja, że nominację na stopień Marszałka Polski otrzymał generał broni Edward Śmigły-Rydz. Zarządzenie Prezydenta RP z dnia 10 listopada 1936 r., M.P., nr 262 z dnia 10 listopada 1936 r., s. 1.

⁶¹ Zarządzenie Prezydenta RP z dnia 10 listopada 1936 r., Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 3 z dnia 11 listopada 1936 r.

⁶² Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r....

Nominacja Edwarda Śmigłego-Rydza nastąpiła zgodnie z obowiązującym prawem. Zgodnie z art. 28 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. awans mógł nastąpić tylko o jeden stopień. Tak więc najpierw awansowano Śmigłego-Rydza ze stopnia generała dywizji na stopień generała broni. Zgodnie z art. 38 ustawy awans do stopnia generała broni ze stopnia generała dywizji mógł nastąpić po okresie co najmniej 3 lat służby. Ten warunek został spełniony⁶³. Natomiast awans ze stopnia generała broni na stopień Marszałka Polski mógł nastąpić tego samego dnia, gdyż ustawa z dnia 23 marca 1922 r. nie przewidywała okresu służby w Wojsku Polskim, jakim musiał się legitymować generał broni, by móc być awansowany na stopień Marszałka Polski⁶⁴.

W związku z tym należy uznać, że nominacja Edwarda Śmigłego-Rydza na stopień Marszałka Polski odbyła się zgodnie z ówczesnymi przepisami prawa.

7

Czwartą osobą, która uzyskała stopień Marszałka Polski, był Michał Żymierski lub Michał Rola-Żymierski. W „akcie nominacyjnym” widnieje tylko „Michał Żymierski”, w związku z tym na potrzeby artykułu ta forma będzie używana.

Michał Żymierski w czasie I wojny światowej służył w Legionach jako oficer, a następnie w II RP otrzymał stopień generała brygady⁶⁵. Stopień generalski otrzymał w wieku zaledwie 34 lat⁶⁶.

W dniu 29 kwietnia 1926 r. zostało wszczęto śledztwo wstępne przeciwko generałowi brygady Włodzimierzowi Zagórskiemu, generałowi brygady Michałowi Żymierskiemu oraz pułkownikowi Janowi Borejszy o szereg nieprawidłowości dotyczących zakupu masek gazowych dla Wojska Polskiego. Akt oskarżenia został rozszerzony w dniu 21 maja 1926 r. (czyli po zamachu majowym) m.in. o brak właściwego nadzoru w sprawie zakupu masek firmy „Protekta”⁶⁷. Warto w tym

⁶³ Autorowi nie udało znaleźć się awansu Edwarda Śmigłego-Rydza na stopień dwugwiazdkowego generała. Jednak w 1922 r., kiedy to Śmigły-Rydz otrzymał Order Odrodzenia Polski III klasy, widniał jako dwugwiazdkowy generał, tj. jako generał porucznik. Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 3 z dnia 18 lutego 1922 r., s. 119.

⁶⁴ Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich...

⁶⁵ J. Poksiński, *Sprawa karna Michała Żymierskiego. Część II: Rozprawa główna*, „Palestra” 2000, nr 5–6, s. 102.

⁶⁶ Rocznik Oficerski 1928, s. 12.

⁶⁷ J. Poksiński, *Sprawa karna Michała Żymierskiego. Część I: Aresztowanie i śledztwo*, „Palestra” 2000, nr 4, s. 183–184.

miejscu zaznaczyć, że Michał Żymierski w trakcie zamachu majowego opowiedział się po stronie legalnego rządu⁶⁸.

W związku z tym śledztwem, wyrokiem Wojskowego Sądu Okręgowego nr 1 w Warszawie z dnia 6 września 1927 r. Żymierski został skazany na 5 lat więzienia z degradacją, za następujące przestępstwa:

- 1) zbrodnię nadużycia zaufania regulowaną w art. 143 wojskowego kodeksu karnego z 1872 r. (dalej: WKK) oraz art. 578 cz. I i II Kodeksu Karnego z 1903 r. (dalej: KK);
- 2) występki w służbie państwowej regulowany w art. 143 WKK i art. 639 cz. I i II KK;
- 3) występki w służbie państwowej regulowany w art. 145 WKK i art. 656 cz. III KK

Uwolniony natomiast został od zarzutu sprzedajności urzędniczej z art. 140 WKK.

Na poczet orzeczonej kary zaliczony został okres od dnia aresztowania, tj. od 28 maja 1926 r. Treść wyroku: „zasądza się oskarżonego gen. bryg. Michała Żymierskiego po myśli art. 578 cz. II, sankcja 2 k.k. z 1903 r. przy zastosowaniu art. 19 R(ozporządzenia) R(ady) M(inistrów) z dnia 10 maja 1920 r. Dz.U.R.P. nr 59, poz. 369 na karę ciężkiego więzienia przez 5 lat (pięć lat) ze skutkami prawnymi przewidzianymi w art. 28 i 30 k.k. 1903 r.”. Orzeczono także „wydalenie oskarżonego generała brygady Michała Żymierskiego z wojska”⁶⁹.

Wyrok Wojskowego Sądu Okręgowego nr 1 został podtrzymany uchwałą Najwyższego Sądu Wojskowego R.569/28 z 26 stycznia 1929 r. Straty, które poniósł Skarb Państwa na skutek przestępczej działalności ówczesnego generała brygady Michała Żymierskiego, miały wynieść prawie 800 000 ówczesnych złotych⁷⁰.

Oznacza to, że w świetle prawa Michał Żymierski nie był już generałem brygady, a osobą cywilną⁷¹.

⁶⁸ G. Kulka, *Sprawa sędowo-honorowa gen. Michała Żymierskiego w latach 1925–1929*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2014, nr 4, s. 192.

⁶⁹ J. Poksiński, *Sprawa karna Michała Żymierskiego. Część III: Wyrok Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie*, „Palestra” 2000, nr 7–8, s. 122.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ Wynikało to z przepisów art. 28 KK, który nie przewidywał degradacji do stopnia szeregowca, lecz utratę rangi wojskowej. Dodatkowo konsekwencją zapisaną w art. 28 KK było zastosowanie art. 30 pkt 3 KK, dotyczącego niemożności służby w armii lądowej. W. Makowski, *Kodeks Karny obowiązujący tymczasowo w Rzeczypospolitej Polskiej na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego z dodaniem przepisów przechodnich i ustaw zmieniających i uzupełniających postanowienia karne kodeksu, odpowiednich przepisów Kodeksu Karnego Niemieckiego i Ustawy Karnej Austriackiej obowiązujących w pozostałych dzielnicach Rzplitej oraz Komentarza i orzeczeń Sądu Najwyższego*, t. I: *Część ogólna*, Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska”, Warszawa 1921, s. 107, 109–110.

Michał Żymierski został „mianowany” na stopień Marszałka Polski przez Krajową Radę Narodową (dalej: KRN) w dniu 3 maja 1945 r.

Marszałek Polski Michał Żymierski

Dzień 3 maja 1945 r. zapisał się raz na zawsze w historii Wojska Polskiego. W tym dniu najwyższy organ Rzeczypospolitej – Krajowa Rada Narodowa – mianowała Naczelnego Dowódcę Wojska Polskiego, Generała Broni Michała Żymierskiego, Marszałkiem Polski – w uznaniu wyjątkowych zasług w walce o wyzwolenie demokratycznej Rzeczypospolitej Polskiej i w rozgromieniu odwiecznego wroga germańskiego [...] ⁷².

Choć jest to dokument wydany przez Główny Zarząd Polityczno-Wychowawczy Ludowego Wojska Polskiego, nie wskazuje jakiegokolwiek aktu prawnego, na podstawie którego Michał Żymierski miał otrzymać stopień wojskowy Marszałka Polski (podana jest tylko informacja, że uczyniła to KRN). Oprócz tego w piśmie tym podkreślono niektóre „wybitne czyny” Michała Żymierskiego, które nie miały pokrycia w rzeczywistości.

Należy odpowiedzieć na pytanie, czy KRN miała kompetencje prawne, aby awansować Michała Żymierskiego na stopień wojskowy Marszałka Polski.

Nominacja KRN nie miała wiążącej mocy prawnej, gdyż nie została zaakceptowana przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie (dalej: rząd londyński), który to w dniu 3 maja 1945 r. posiadał podmiotowość prawną w rozumieniu prawa międzynarodowego. Utrata tej podmiotowości nastąpiła z dniem 5 lipca 1945 r., kiedy to Wielka Brytania i USA wycofały swoje poparcie dla rządu londyńskiego ⁷³. Co więcej, rząd londyński nie mógł (tak jak to uczyniła KRN) uznać wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego nr 1 w Warszawie podtrzymanego przez Najwyższy Sąd Wojskowy za niewywołujący żadnych skutków prawnych, gdyż mogłoby to rodzić dalekosiężne konsekwencje nieuznawania wyroków wydanych przez sądownictwo wojskowe w czasach II RP. Skoro rząd londyński nie uznałby wyroków sądów wojskowych w jednej sprawie, to musiałyby to uczynić we wszystkich sprawach wojskowych i cywilnych.

KRN nie uznawała wyroków wydanych przez sądy wojskowe oraz Najwyższy Sąd Wojskowy w dwudziestolecu międzywojennym.

Oprócz tego w momencie „nominacji” Żymierskiego na stopień Marszałka Polski organem kompetentnym był Prezydent RP, a nie KRN, gdyż podstawa prawna

⁷² Pismo z dnia 4 maja 1945 r. wydane przez Wojsko Polskie Główny Zarząd Polityczno-Wychowawczy.

⁷³ P. Gotowiecki, *Restitutio ad integrum – prawno-polityczna doktryna ośrodka legalistycznego emigracji politycznej na Zachodzie (1945–1990)*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2016, t. 15, z. 1, s. 206–207.

wynikała z art. 11 par. 2 obowiązującego wtedy Dekretu Prezydenta RP z dnia 12 marca 1937 r.⁷⁴.

Podsumowując: *de iure* Michał Żymierski nie był nawet żołnierzem posiadającym stopień szeregowca, gdyż został wydalony z wojska wyrokiem sądu wojaskowego w okresie II RP, a wyroku tego nigdy nie uchylono. Co więcej, otrzymał „nominację” na Marszałka Polski bez konsultacji z ówczesnym jedynym legalnym ośrodkiem władzy, jakim był rząd londyński⁷⁵. Po trzecie „nominacja” została dokonana przez organ nieuprawniony, jakim była KRN, a nie przez Prezydenta RP.

8

Piątym żołnierzem, który uzyskał stopień Marszałka Polski, był Konstanty Rokossowski. Został on mianowany Marszałkiem Polski przez Prezydenta RP Bolesława Bieruta na wniosek Ministra Obrony Narodowej Michała Żymierskiego pismem z dnia 5 listopada 1949 r. (dalej: pismo z dnia 5 listopada 1949 r.)⁷⁶.

Zgodnie z art. 14 dekretu z dnia 3 kwietnia 1948 r. do mianowania na stopień wyższy konieczne było posiadanie stopnia niższego (np. awansowany generał dywizji musiał posiadać stopień generała brygady), jednakże przepis ten nie dotyczył awansu na stopień Marszałka Polski⁷⁷.

Warto zaznaczyć, że na w piśmie z dnia 5 listopada 1949 r. widnieje podpis zarówno Prezydenta RP Bolesława Bieruta, jak i ówczesnego Ministra Obrony Narodowej Michała Żymierskiego⁷⁸.

Jednakże nie oznacza to, że nominacja Konstantego Rokossowskiego na stopień Marszałka Polski była zgodna z ówczesnym prawem. Zgodnie z art. 5 dekretu z dnia 3 kwietnia 1948 r. oficerowie tworzą korpus oficerski Wojska Polskiego. Warto jednak zaznaczyć, że pierwszym stopniem oficerskim zgodnie z art. 9 ust. 1 tego dekretu był chorąży, a w Marynarce Wojennej RP – chorąży marynarki. Zgodnie z art. 12 ust. 2 tego dekretu na stopień Marszałka Polski Prezydent RP może mianować oficerów. Oficerów w znaczeniu oficerów Wojska Polskiego, a nie oficerów Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

⁷⁴ Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 marca 1937 r. o służbie wojskowej oficerów...

⁷⁵ Brak jest informacji o konsultacji tej nominacji z rządem londyńskim. Pismo z dnia 4 maja 1945 r. wydane przez Wojsko Polskie Główny Zarząd Polityczno-Wychowawczy.

⁷⁶ Pismo z dnia 5 listopada 1949 r. w sprawie nadania Obywatelowi Konstantemu Rokossowskiemu stopnia Marszałka Polski.

⁷⁷ Dekret z dnia 3 kwietnia 1948 r. o służbie wojskowej oficerów Wojska Polskiego...

⁷⁸ Pismo z dnia 5 listopada 1949 r. w sprawie nadania Obywatelowi Konstantemu Rokossowskiemu stopnia Marszałka Polski.

Zgodnie z przepisami art. 9 ust. 1 w zw. z art. 12 zd. 2 w zw. z art. 14 zd. 2 dekretu z dnia 3 kwietnia 1948 r. istniała prawna możliwość awansowania ze stopnia chorążego do stopnia Marszałka Polski. Jednakże aby być awansowanym na stopień Marszałka Polski, konieczne było posiadanie stopnia oficerskiego (choćby chorążego) Wojska Polskiego⁷⁹.

W piśmie z dnia 5 listopada 1949 r. brak jest adnotacji, jaki stopień oficerski Wojska Polskiego posiadał w momencie nominacji Konstanty Rokossowski. Podano tylko: „mianuję Obywatela Marszałkiem Polski”⁸⁰.

Podsumowując: nie ulega wątpliwości, że osobą niebędącą oficerem Wojska Polskiego (nawet Marszałek ZSRR) nie mogła uzyskać stopnia Marszałka Polski⁸¹. W związku z tym nominacja Konstantego Rokossowskiego na stopień Marszałka Polski była niezgodna z ówczesnymi przepisami prawa polskiego. Oznacza to, że Konstanty Rokossowski nie jest w świetle prawa Marszałkiem Polski.

9

Ostatnim żołnierzem awansowanym do stopnia Marszałka Polski był Marian Spychalski. Otrzymał on od Rady Państwa nominację na stopień Marszałka Polski w dniu 7 października 1963 r.⁸². Na podstawie konstytucji 1952 r. Rada Państwa nie potrzebowała do zatwierdzenia decyzji podpisu żadnego urzędnika⁸³. Aktem regulującym nadanie stopnia Marszałka Polski była ustawa z dnia 13 grudnia 1957 r.⁸⁴. Tak więc nominacja ta odbyła się zgodnie z ówczesnymi przepisami prawnymi.

10

Należy stwierdzić, że przyznanie godności Pierwszego Marszałka Polski Józefowi Piłsudskiemu oraz stopnia Marszałka Polski: Ferdinandowi Fochowi, Michałowi Żymierskiemu oraz Konstantemu Rokossowskiemu nastąpiło z naruszeniem ówczesnego prawa. Oznacza to, że wyżej wymienieni nie są w świetle prawa

⁷⁹ Dekret z dnia 3 kwietnia 1948 r. o służbie wojskowej oficerów Wojska Polskiego...

⁸⁰ Pismo z dnia 5 listopada 1949 r. w sprawie nadania Obywatelowi Konstantemu Rokossowskiemu stopnia Marszałka Polski.

⁸¹ Dekret z dnia 3 kwietnia 1948 r. o służbie wojskowej oficerów Wojska Polskiego...

⁸² N. Kołomiejczyk, R. Halaba, W. Góra, *Calendarium Polski Ludowej 1944–1963*. Cz. 2: 1954–1963, „Przegląd Historyczny” 1964, nr 3, s. 489.

⁸³ Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r....

⁸⁴ Ustawa z dnia 13 grudnia 1957 r. o służbie wojskowej oficerów Sił Zbrojnych...

Pierwszym Marszałkiem Polski (Piłsudski) oraz Marszałkami Polski (Foch, Żymierski, Rokossowski).

W przypadku Józefa Piłsudskiego mamy do czynienia z czynnościami naruszającymi prawo. Stopień „Pierwszego Marszałka Polski” przyznano bez podstawy prawnej. Co prawda powoływano się na ustawę z dnia 2 sierpnia 1919 r., lecz zgodnie z ówczesnym prawem najwyższym stopniem wojskowym był generał broni. Ogólna Komisja Weryfikacyjna przekroczyła swoje kompetencje, wnioskując o nominację bez podania uzasadnienia (trudno uznać zwrot „w dowód czci i hołdu” za uzasadnienie). Co więcej, Ogólna Komisja Weryfikacyjna stała się w tym konkretnym przypadku *de iure* organem inicjującym, choć tego typu uprawnienie nie zostało zawarte w przepisach ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r.

Ferdinand Foch otrzymał jako cudzoziemiec stopień Marszałka Polski, choć przepisy ustawy z dnia 23 marca 1922 r. wymagały, aby cudzoziemiec odbywał kontraktową służbę w Wojsku Polskim. Foch nie posiadał też wymaganego do awansu stopnia generała broni.

W przypadku Michała Żymierskiego trzeba zwrócić uwagę, że KRN uznała wyrok Wojskowego Sądu Okręgowego nr 1 w Warszawie, podtrzymany uchwałą Najwyższego Sądu Wojskowego, za niewywołujący skutków prawnych. Co więcej, w maju 1945 r. awans Michała Żymierskiego musiałby się odbyć za zgodą rządu londyńskiego, a ten takiej zgody nie wyraził. Nominacji nie dokonał Prezydent RP, a KRN, czyli organ nieuprawniony w świetle obowiązującego prawa.

Nominacja Konstantego Rokossowskiego na stopień Marszałka Polski odbyła się z naruszeniem przepisów, gdyż stopień ten mógł otrzymać tylko oficer Wojska Polskiego. Rokossowski nim nie był.

Nominacje na stopień Marszałka Polski Edwarda Śmigłego-Rydza oraz Mariana Spychalskiego odbyły się bez naruszenia ówczesnie obowiązujących przepisów.

Bibliografia

Źródła

Dekret L. 2093 z dnia 19 marca 1920 r., Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 12 z dnia 3 kwietnia 1920 r.

Dział Nieurzędowy. Z Prezydjum Rady Ministrów, Monitor Polski, nr 85 z dnia 14 kwietnia 1923 r.

Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 12 z dnia 3 kwietnia 1920 r.

Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 3 z dnia 18 lutego 1922 r.

Pismo z dnia 4 maja 1945 r. wydane przez Wojsko Polskie Główny Zarząd Polityczno-Wychowawczy.

Pismo z dnia 5 listopada 1949 r. w sprawie nadania Obywatelowi Konstantemu Rokossowskiemu stopnia Marszałka Polski.

Rocznik Oficerski 1928.

Rozkaz L. 1088 z dnia 19 marca 1920 r., Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 12 z dnia 3 kwietnia 1920 r.

Z General. Insp. Sił Zbrojnych, Monitor Polski, nr 262 z dnia 10 listopada 1936 r.

Zarządzenie Prezydenta RP z dnia 10 listopada 1936 r., Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 3 z dnia 11 listopada 1936 r.

Zarządzenie Prezydenta RP z dnia 10 listopada 1936 r., Monitor Polski, nr 262 z dnia 10 listopada 1936 r.

Akty prawne

Orędzie Rady Regencyjnej z dnia 11 listopada 1918 r. w przedmiocie przekazania naczelnego dowództwa Wojsk Polskich brygadierowi Józefowi Piłsudskiemu, Dz.Pr.P.P. z 1918 r., nr 17, poz. 38.

Orędzie Rady Regencyjnej w przedmiocie rozwiązania Rady Regencyjnej i przekazania Najwyższej Władzy Państwowej naczelnemu dowódcy Wojsk Polskich Józefowi Piłsudskiemu, Dz.Pr.P.P. z 1918 r., nr 17, poz. 39.

Dekret naczelnego dowódcy Józefa Piłsudskiego z dnia 14 listopada, Dz.Pr.P.P. z 1918 r., nr 17, poz. 40.

Dekret Naczelnika Państwa z dnia 22 listopada 1918 r. o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej, Dz.Pr.P.P. z 1918 r., nr 17, poz. 41.

Dekret Naczelnika Państwa z dnia 28 listopada 1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego, Dz.Pr.P.P. z 1918 r., nr 18, poz. 46.

Dekret Naczelnika Państwa z dnia 28 listopada 1918 r., o wyborach do Sejmu Ustawodawczego, Dz.Pr.P.P. z 1918 r., nr 18, poz. 47.

Uchwała Sejmu Ustawodawczego z dnia 20 lutego 1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa, Dz.Pr.P.P. z 1919 r., nr 19, poz. 226.

Ustawa z dnia 2 sierpnia 1919 r. o ustaleniu starszeństwa i nadaniu stopni oficerskich w Wojsku Polskim, Dz.Pr.P.P. z 1919 r., nr 65, poz. 399.

Ustawa z dnia 11 maja 1920 r. w przedmiocie uznania nazwisk przybranych podczas służby wojskowej, Dz.U. z 1920 r., nr 42, poz. 251.

Ustawa tymczasowa z dnia 29 października 1920 r. o uposażeniu osób wojskowych. Dz.U. z 1920 r., nr 106, poz. 699.

Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 1921 r., nr 44, poz. 267.

Ustawa z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich, Dz.U. z 1922 r., nr 32, poz. 256.

Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4 lipca 1923 r. w przedmiocie uchwały Sejmu w sprawie zasłużenia się Narodowi Marszałka Józefa Piłsudskiego, Dz.U. z 1923 r., nr 67, poz. 520.

Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r., Dz.U. z 1935 r., nr 30, poz. 227.

- Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 marca 1937 r. o służbie wojskowej oficerów, Dz.U. z 1937 r., nr 20, poz. 128.
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1938 r. o ochronie imienia Józefa Piłsudskiego, Pierwszego Marszałka Polski, Dz.U. z 1938 r., nr 25, poz. 219.
- Ustawa Konstytucyjna z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 1947 r., nr 18, poz. 71.
- Ustawa z dnia 9 marca 1948 r. o upoważnieniu Rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy, Dz.U. z 1948 r., nr 15, poz. 107.
- Dekret z dnia 3 kwietnia 1948 r. o służbie wojskowej oficerów Wojska Polskiego, Dz.U. z 1948 r., nr 20, poz. 135.
- Ustawa z dnia 23 marca 1951 r. o upoważnieniu Rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy, Dz.U. z 1951 r., nr 16, poz. 126.
- Dekret z dnia 19 kwietnia 1951 r. o służbie wojskowej oficerów i generałów Sił Zbrojnych, Dz.U. z 1951 r., nr 22, poz. 172.
- Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r., Dz.U. z 1952 r., nr 33, poz. 232.
- Ustawa z dnia 13 grudnia 1957 r. o służbie wojskowej oficerów Sił Zbrojnych, Dz.U. z 1958 r., nr 2, poz. 5.
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Dz.U. z 1967 r., nr 44, poz. 220.
- Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny, Dz.U. z 1969 r., nr 13, poz. 95.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, Dz.U. z 1970 r., nr 16, poz. 134.
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej, Dz.U. z 2021 r., poz. 372 (tekst jednolity).

Komentarz prawniczy

Makowski W., *Kodeks Karny obowiązujący tymczasowo w Rzeczypospolitej Polskiej na ziemiach byłego zaboru rosyjskiego z dodaniem przepisów przechodnich i ustaw zmieniających i uzupełniających postanowienia karne kodeksu, odpowiednich przepisów Kodeksu Karnego Niemieckiego i Ustawy Karnej Austriackiej obowiązujących w pozostałych dzielnicach Rzplitej oraz Komentarza i orzeczeń Sądu Najwyższego*, t. I: *Część ogólna*, Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska”, Warszawa 1921.

Opracowania

- Ciświcki T., *O Naczelniku Państwa i Prezydencie Rzeczypospolitej Polskiej. Studjum prawnopolityczne*, Fiszer i Majewski, Poznań 1922.
- Gotowiecki P., *Restitutio ad integrum – prawnopolityczna doktryna ośrodka legalistycznego emigracji politycznej na Zachodzie (1945–1990)*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2016, t. 15, z. 1, s. 205–220.

- Kołodziejczyk N., Halaba R, Góra W., *Calendarium Polski Ludowej 1944–1963. Cz. 2: 1954–1963*, „Przegląd Historyczny” 1964, nr 3, s. 454–491.
- Kulka G., *Sprawa sędowo-honorowa gen. Michała Żymierskiego w latach 1925–1929*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2014, nr 4, s. 181–193.
- Nowak K., *Kompetencje głowy państwa w zakresie zwierzchnictwa nad siłami zbrojnymi i bezpieczeństwa państwa w polskim prawie konstytucyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016.
- Pałka J., *Działalność Michała Żymierskiego w czasie okupacji niemieckiej w świetle akt Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego*, „Kwartalnik Historyczny” 2014, R. CXXI, nr 2, s. 345–376.
- Piowowski E., *Donos na Mariana Spychalskiego, czyli Michała Żymierskiego „Uwagi o stosunkach służbowych ze Spychalskim”*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2011, R. XII, nr 4, s. 131–144.
- Poksiński J., *Sprawa karna Michała Żymierskiego. Część I: Aresztowanie i śledztwo*, „Palestra” 2000, nr 4, s. 183–195.
- Poksiński J., *Sprawa karna Michała Żymierskiego. Część II: Rozprawa główna*, „Palestra” 2000, nr 5–6, s. 88–103.
- Poksiński J., *Sprawa karna Michała Żymierskiego. Część III: Wyrok Wojkowego Sądu Okręgowego w Warszawie*, „Palestra” 2000, nr 7–8, s. 120–130.

Inne

Wniosek Prezydenta RP Andrzeja Dudy z dnia 30 marca 2018 r. o ponowne rozpatrzenie ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o pozbawianiu stopni wojskowych osób i żołnierzy rezerwy, którzy w latach 1943–1990 swoją postawą sprzeniewierzyli się polskiej racji stanu, <https://www.sejm.gov.pl/prace/veta/8-172-152-2018.pdf> [dostęp: 24.11.2021].

ADAM BOJARSKI

DR

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-9951-5677](https://orcid.org/0000-0001-9951-5677)

***Procedura nadania stopnia Pierwszego Marszałka Polski
lub Marszałka Polski w XX wieku***

W historii oręża polskiego w XX w. tylko sześć osób otrzymało buławę marszałkowską. Celem artykułu jest analiza postępowań przyznania stopnia Pierwszego Marszałka Polski Józefowi Piłsudskiemu oraz stopnia Marszałka Polski: Ferdinandowi Fochowi, Edwardowi Śmigłemu-Rydzowi, Michałowi Żymierskiemu, Konstantemu Rokossowskiemu oraz Marianowi Spychalskiemu pod kątem ich zgodności z obowiązującymi ówczynie przepisami. Z ustaleń autora wynika, że jedynie Edward Śmigły-Rydz oraz Marian Spychalski otrzymali stopnie wojskowe Marszałka Polski zgodnie z przepisami prawa.

Słowa kluczowe: Pierwszy Marszałek Polski, Marszałek Polski, Wojsko Polskie, Józef Piłsudski, Ferdinand Foch, Edward Śmigły-Rydz, Michał Żymierski, Konstanty Rokossowski, Marian Spychalski

ADAM BOJARSKI

PHD

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-9951-5677](https://orcid.org/0000-0001-9951-5677)

***Procedure for conferring the rank of First Marshal of Poland
or Marshal of Poland in the 20th century***

In the history of Polish Army in the 20th century only six persons received a marshal's rank. The purpose of the article is the analysis of the legal provisions of the proceedings of granting the rank of First Marshal of Poland to Józef Piłsudski and the ranks of Marshal of Poland to Ferdinand Foch, Edward Śmigły-Rydz, Michał Żymierski, Konstanty Rokossowski and Marian Spychalski from the point of view of their compliance with the regulations in force at that time. The author's findings show that only Edward Śmigły-Rydz and Marian Spychalski received the military ranks of the Marshal of Poland in accordance with the legal regulations.

Key words: First Marshal of Poland, Marshal of Poland, Polish Army, Józef Piłsudski, Ferdinand Foch, Edward Śmigły-Rydz, Michał Żymierski, Konstanty Rokossowski, Marian Spychalski